

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. j. De fortuna & casu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Imò monstra peccata sunt naturæ, hoc est aberrationes à fine: ergo agentia illa certum habent finem, ad quem tendunt, saltem prout aguntur à Deo. Dicuntur autem à Deo agi prout acceperunt propensiones naturales ad tale bonum, v. g. lapis ad locum deorsum.

Deinde verò, quod agentia illa non solum agantur, sed agant etiam propter finem; idest quod eorum actio sit propter finem, etiam prout est ab illis, probatur eodem argumento, quia hæc actiones etiam prout sunt ab illis agentibus non sunt temerè & casu, cum fiant semper eodem modo: ergo sunt propter finem. Deinde non idè lapis cadit deorsum, quia Deus illi cooperatur, sed idè illi Deus cooperatur ad cadendum, quia ex sua natura determinatus est ad locum deorsum, quem exigit tanquam bonum suum: ergo actio illa non idè est propter finem, quia Deus illam producit; sed idè illa producit à Deo, quia est ad talem finem.

Prima obiectio.

Obiicitur primò. Agere propter finem, est moueri ex cognitione & amore finis: res inanimatæ non possunt moueri ex cognitione & amore finis: ergo non possunt agere propter finem; sed Deus illas agit in finem, vnde dicit Philosophus, quod *opus naturæ opus est intelligentiæ*. Confirmatur, quia lapis cum cadit, agit eodem modo ac sagitta cum à sagittatore missa est ad aliquem locum: sed illa non agit propter finem: ergo nec lapis.

Resp. negando cognitionem & amorem finis necessariò requiri ut finis causet, sufficit enim propensio naturalis ad talem finem; nam sicut de ratione agentis non est cognoscere, ita nec de ratione finis est cognosci. Aristoteles verò dixit opus naturæ, opus esse intelligentiæ, quia Deus, qui agit per intellectum, concurrit ad omnia opera naturæ; non significat autem, quod actus illi non sint propter finem, quatenus sunt ab ipsis agentibus creatis, sed tantum quatenus sunt à Deo. Ad confirmationem nego paritatem de sagitta, quia illa propensionem non habet naturalem ad scopum, sicut lapis ad centrum; idè sagitta agit ad finem, lapis agit etiam propter finem.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundo, vix intelligi posse, quia ratione finis possit causare actiones agentium inanimatorum, si præscindantur à directione Dei.

Resp. actiones illas causari à fine quatenus sunt propter finem, ad quem ex sua natura ordinantur tanquam ad bonum suum; idè causalitas horum agentium est ipsamet actio illorum prout est propter talem finem. Principium primum causandi finis respectu illorum est ipsa bonitas finis, quæ mouet talia agentia ad sic operandum; mouet (inquam) per propensionem, & inclinationem naturalem, secundum quam feruntur ad bonum sibi conueniens; finis enim mouet agentia singula secundum propriam ipsorum naturam; agentia quidem libera per cognitionem perfectam & amorem sui: cetera quæ impetu feruntur, non habent cognitionem perfectam finis, sed animalia quidem per cognitionem sensitiuam in illum feruntur, inanimata verò solo appetitu innato finem appetunt, & in illum tendunt sine ulla cognitione finis.

QVÆSTIO VI.

De causis per accidens.

Aristot. lib. 2. à textu 39.

Inter causas efficientes, aliæ sunt causæ per se (ut notabam olim) aliæ sunt causæ per accidens. Causa per se illa est, quæ producit effectum, & illum intendit producere; causa per accidens illa est, quæ vel non producit effectum, sed tantum coniuncta est cum causa quæ illum producit; vel certè non illum intendit producere. Primo modo causa est per accidens, cum dicitur, musicus adificat; secundo modo, cum dicitur, fodiens terram inuenit thesaurum. In hac posteriori acceptione agit hic de causis per accidens: primò de fortuna & casu; secundo de fato; tertio de monstris.

SECTIO I.

De fortuna, & casu.

TO o mundo, locisque omnibus (inquit Plinius lib. 2. cap. 7.) omnibusque horis omnium vocibus fortuna sola innocatur, una nominatur, una accusatur, una agitur rea, una cogitur; hinc omnia expectata, hinc omnia feruntur accepta, & in rotaratione mortalium, sola utramque paginam facit. De hac fusè agit Augustinus lib. 4. ciuitatis, ubi varia refert circa fortunam veterum placita: mihi cum Aristotele satis sit breuiter tria ponere. Primò, quid sint casus & fortuna, siue sumantur pro effectu ipso casuali, siue sumantur pro causa talis effectus: secundo, quomodo differant: tertio, ad quod causæ genus pertineant.

Dico primò, rectè fortunam definiri sumptam pro effectu ipso fortuito, Est effectus ille, qui præ intentionem vel opinionem iungitur effectui alicuius causæ, in iis quæ agunt ex electione. Casus autem sumptus pro effectu casuali, Est idem ille effectus fortuitus in quouis agente, cum libero, sum necessario.

Effectus fortuitus, & casualis.

Explicatur conclusio. Effectus (inquit Philosophus citato loco) triplicis generis reperiuntur, alij enim semper & similiter eueniunt, ut solis ortus & occasus; alij frequenter eueniunt, sed aliquando tamen deficiunt, ut quod senes canescant; alij nec semper, nec frequenter, sed raro eueniunt, hi vocantur fortuiti & casuales, ad quos exiguntur tria.

Primò ut raro eueniant, idest quod posita tali causâ raro sequantur.

Tria exiguntur.

Secundo ut eueniant præter intentionem causæ agentis, vel certè sine illius præscientia, ut quod prætereunte homine lapis cadat, & illum obuat, effectus dicitur casualis, quia nec à Petro intenditur, nec à lapide. Quod si fuisset ab aliquo intentus, certè non esset effectus ille casualis respectu illius, ideoque certum est, quod respectu Dei nullus esse potest effectus fortuitus; v. g. mirabile proflus est, quod narratur accidisse in Apulia anno 1627. pridie kalendas Augusti. Cum enim apud urbem Sanseuerinum magno terramotu hausta essent plura hominum millia, ruens è summa turri campana ingens tam opportunè in puerum decidit, ut eam omnino amplexa ex omni parte, in colamen seruauerit à tanta calamitate; tunc fortuitus respectu Dei non fuit euentus ille, sed tantum respectu campanæ fuit casualis.

Tertio

Tercio effectus fortuitus aliquando est coniunctus cum effectu per se intento; v.g. effodiens sibi aliquis sepulchrum, inuenit thesaurum.

Quomodo differant.

Differunt itaque fortuitus effectus & casualis, quod in solis agentibus liberis, agentibus ex electione, ponantur effectus fortuiti; casuales autem sint etiam in agentibus necessariis.

Fortuna, & casus.

Dico secundo, recte definiti fortunam sumptam pro causa, *Est causa per accidens in iis, quæ raro, & propter finem secundum electionem sunt.*

Casus autem sumptus pro causa, *Est causa per accidens in iis, quæ sunt propter finem, in quocunque agente.* Constat ex præcedenti hæc definitio. Fortuna videlicet, & casus non sunt peculiaris aliqua causa per se ad talem effectum instituta; sed esse potest qualibet causa efficiens creata, quatenus præter intentionem ipsius coniungitur alius effectus rarus cum effectu per se illius causæ. Dicitur fortuna causa qualibet efficiens, quatenus fortitur effectum, quem non intendebat, iunctum cum eo effectu, quem intendebat, ex quibus

Primum collarium.

Colliges primo, quàm vanum sit putare fortunam causam aliquam communem esse, à qua emanarent effectus omnes fortuiti; atque adde Deam quandam insidentem rotæ vitreæ, cum homo quilibet, imò & quodlibet agens fortuna sit quoties causat effectum aliquem, quem non intendebat iunctum cum effectu intento. Ideoque constat, quo in sensu christianum sit fortunæ nomen usurpare; ita videlicet ut eo nomine nihil intelligatur aliud, quàm causa effectiua qualibet particularis causans effectum, quem non intendebat.

Secundum.

Colliges secundo, quod respectu Dei, & causarum vniuersalium nullus esse potest fortuitus effectus, quia nihil est, quod Deus non præuideat, imò non decernat, aut permittat; v. g. narratur *lib. 1. Græca Anthologia*, naufragium, in quo pater & filius simul demersi exitum habuere omnino inaequalem; demortuo enim patre filius portum tenuit, non alio usus nauigio, quàm defuncti patris caduere, qui vitam ei mortuus seruauit, quam viuens dederat. Fuit effectus ille casualis respectu exorta tempestatis, sed respectu Dei fuit effectus per se intentus. *Hinc ex alio* (inquit Boët. *lib. 5. metro 1.*) *cuncta menti, nulla terra mole resistunt, non nox aris nubibus obstat, vno mentis cernit in istu, quæ sunt, quæ fuerint, veniantque, quem quia cernit omnia solus, verum possis dicere Solem.*

Tertium.

Colliges tertio, fortunam & casum esse semper causas effectiuas, non autem materiales, licet aliquando contingat, ut causa effectiua coniungatur cum causa materiali, ut dicitur de monstis.

SECTIO II.

De fato.

Fatale malum corruptissimi huius sæculi fatum est, cuius opinio mentes fatuorum deprauat, & mores infatuat: nam sicut fortunæ ac casui quidam olim omnia tribuebant, ita nunc ex aduerso quidam existimant inuitabili necessitate omnia constringi. Scripserunt contra istam amentiam præter omnes Christianos Theologos Philosophi etiam omnes alicuius nominis, Plotinus, Iulius Syrenius in *libris de fato*, & eximie Sancti Patres, Chrysostomus, & Theodoretus in *orationibus de providentia*. Damascenus *lib. 2. fidei*, cap. 25. Eusebius *lib. 6. præparationis*, cap. 5. Nyssenus & alij. Imò etiam negat August. in *lib. 5. ciuitatis*, cap. 1. & 10. eam fieri necessitatem placuisse Stoicis, ea

A enim necessitate illos, non humanas actiones, sed naturales solum inclusisse. Mihi breuiter duo videntur dicenda; primo quid non sit fatum: secundò quid illud propriè sit.

Dico primo, nullo modo admitti debere fatum inducens inuitabilem necessitatem rerum & actionum omnium; atque ita illud non debere definiri, *Connexionem causarum, quam sequatur inuitabilis necessitas effectuum.* Quod priusquam probetur, explicanda prius est mens eorum qui loquuntur peruersè de fato.

Fati definitio peruersa.

Obserua igitur primo, communem hanc esse fatuorum omnium vocem cum Apuleio, *Nec consilio prudenti, nec remedio sagaci, diuina providentia fatalis dispositio subverti, vel reformari potest.* Et cum Seneca *lib. 2. quaest. naturalium*, cap. 35. *Quemadmodum rapidorum aqua torrentium in se non recurrit, nec moratur quidem, quia priorem superueniens precipitat; sic ordinem fati æterna series regit, cuius hæc prima lex stare decreto cogitur.* Vnde sequitur, ut cum eodem dicatur *cap. 36. Fatum esse rerum omnium necessitatem inuitabilem, quam nulla vis rumpat*, idest, ut de Stoicis ait Tullius *lib. 1. de diuinatione*, *Connexionem & ordinem causarum vniuersi, à quibus aiebant omnia ex necessitate provenire.* In hoc enim totius erroris caput est, quod fato putent induci necessitatem inuitabilem, atque inde inferant stuporem quandam & incuriam eorum, quæ euentura sunt, quo nihil dici potest peruersius.

Error communis de fato.

C Obserua secundo, conuenire quidem fatidicos istos omnes in statuenda fati necessitate; sed dissidere tamen eos tripliciter in assignanda causa huius necessitatis. Primo enim sideribus, & motui cælorum eam aliqui adscribendam putant; hinc enim inuitabili necessitate volunt provenire varios concursus & aspectus causarum sublunarium, ex quibus inuitabili necessitate proveniant effectus omnes in hoc inferiori mundo; & idè fatum definiunt cum Apuleio, Firmico, & Ptolemæo, *Causarum colligantiam ex astrorum motu & vi efficaciam trahentem.* Secundo alij necessitatem hanc provenire aiunt ex Dei decreto, quo ab æterno tempore præscita, & præordinata sunt omnia; nam eo posito fieri necesse est quæcumque præsciuit & ordinavit Deus; sic enim Seneca *citato loco* necessitatem hanc, quam perumpere nulla vis queat, ait provenire ex eo quod secundum scientiam à Iouis dispositione, ac consilio definito Deorum dependeat. Tercio alij causam necessitatis huius, & connexionis provenire aiunt ex intrinseca natura causarum, quæ huiusmodi essent ut necessitatem inferrent omnino inuitabilem, etiam ipsi Deo. His positis,

Triplex dissidium.

Ratio conclusionis primo ducitur ex hominis libertate, quam omnem fatalis ea necessitas exscindit. Pulchrè Tertullianus *lib. 1. contra Marcionem*, cap. 5. *Tota libertas arbitrii in utramque partem concessa est homini, ut sui dominus constanter occurreret & bono seruando, & malo spontè vitando.*

Prima præbatio.

E Deinde probatur illis omnibus argumentis, quibus Dei providentia probari solet; illa enim ita rebus omnibus se accommodat, ut liberas liberè sinat agere, necessarias necessariò: eam autem omnem fatalis necessitas planè destruit.

Secunda præbatio.

Denique si daretur fatum inducens necessitatem hanc inuitabilem rerum omnium, vel illa necessitas oriretur ex influxu cælorum in actiones liberas, vel ex diuina præscientia & ordinatione, vel ex ipsa causarum natura. Non primum, quia cælorum directè in humanas voluntates non agit. *Non potest regmina cælorum sperare* (inquit Tertullianus)

Tertia præbatio.

CHS